

PERSVRIJHEIDS MONITOR 2024

Mr. Otto Volgenant

Prof. dr. Tarlach McGonagle

Over de auteurs:

Mr. Otto Volgenant is advocaat bij Boekx Advocaten, Media, IP & Privacy. Hij was betrokken bij een aantal van de in dit artikel besproken uitspraken.

Prof. dr. Tarlach McGonagle is hoogleraar Mediarecht & Informatiesamenleving bij de Universiteit Leiden en universitair hoofddocent werkzaam bij het Instituut voor Informatierecht van de Universiteit van Amsterdam.

De editie kwam tot stand met medewerking van *mr. Karlijn Han*, juridisch medewerker bij Boekx Advocaten.

Colofon**Vormgeving**

Anja Schaller | Buro IK Grafische Vormgeving

Illustraties

TRIK©

Eindredactie

Mariëtte Baks

De Persvrijheidsmonitor 2024 is een uitgave van het Persvrijheidsfonds en is mede mogelijk gemaakt door de Coornhert Stichting

Inhoudsopgave

Colofon		
Inleiding		4
1	Veiligheid en vrijheid van journalisten en de media	6
	Veiligheid van journalisten	7
	Mediavrijheid en mediaconcentratie	9
	Bescherming tegen SLAPPs	11
2	Bronbescherming	14
3	Beschuldigingen, privacy en journalistieke werkwijze	18
4	Vrijheid van nieuwsgaring	22

GEEN REDEN VOOR EEN JUICHSTEMMING

Internationaal gezien staat de persvrijheid er in Nederland goed voor: Nederland staat in 2024 op de vierde plek op de internationale World Press Freedom Index van Reporters Without Borders. Een stijging van twee plekken, want in 2023 stond Nederland nog op de zesde plaats. Er zitten in Nederland geen journalisten in de gevangenis en er werden geen journalisten vermoord in Nederland. Alleen in Noorwegen, Denemarken en Zweden is het volgens deze index beter gesteld met de persvrijheid.

Toch is er geen reden voor een juichstemming in Nederland. Het huidige kabinet, met de PVV als grootste coalitiepartij, zet zich bepaald niet in voor persvrijheid. De publieke omroep krijgt te maken met ingrijpende bezuinigingen. Journalisten hebben in toenemende mate te maken met geweldsincidenten, schadelijke politieke retoriek en juridische intimidatie. Er zijn zorgen over de mediaconcentratie in Nederland en de toegang tot informatie.

Op 3 mei, de Dag van de Persvrijheid, wordt traditiegetrouw de Persvrijheidsmonitor gepubliceerd met een overzicht van de ontwikkelingen op het gebied van de persvrijheid in Nederland. De Persvrijheidsmonitor wordt jaarlijks in opdracht van het Persvrijheidsfonds uitgegeven en wordt mede mogelijk gemaakt door de Coornhert Stichting.

Deze 15de editie bespreekt de ontwikkelingen in de periode van begin 2024 tot de Dag van de Persvrijheid 2025. Het onderzoek voor deze editie werd half april 2025 afgesloten.

1

VEILIGHEID EN VRIJHEID VAN JOURNALISTEN EN DE MEDIA

De veiligheid van journalisten was ook in 2024, net als de jaren daarvoor, weer het belangrijkste thema op het gebied van persvrijheid in Nederland. Daarnaast is er toenemende bezorgdheid over de toegang van de burger tot een verscheidenheid aan onafhankelijke media, en neemt het aantal SLAPPs toe.

Veiligheid van journalisten

PersVeilig constateert dat in 2024 opnieuw meer journalisten zijn lastiggevallen dan in de twee voorgaande jaren. In totaal hebben journalisten 249 keer melding gedaan van een incident bij PersVeilig, tegenover 218 keer in 2023 en 198 keer in 2022. Afgelopen jaar zijn de meeste meldingen gemaakt over bedreigingen (99 keer), discriminatie of intimidatie (72 keer), en fysiek geweld (56 keer). De incidenten vonden voornamelijk mondeling (68 keer) of via sociale media (46 keer) plaats.

Ten opzichte van het afgelopen jaar is het aantal bedreigingen afgenomen (99 keer versus 125 keer in 2023). Fysiek geweld (56 keer versus 29 keer in 2023) en discriminatie of intimidatie (72 keer versus 42 keer in 2023) zijn daarentegen toegenomen.

Opvallende stijging

PersVeilig wijst op een 'opvallende stijging' van incidenten tijdens demonstraties. In 2024 deden maar liefst 43 journalisten een melding over rellen tijdens demonstraties, terwijl het jaar ervoor 15 journalisten hierover een melding maakten. Peter ter Velde, projectleider bij PersVeilig, legt uit dat deze stijging te maken heeft met pro-Palestina-rellen in Amsterdam. "Veel journalisten hebben toen te maken gehad met fysiek geweld, intimidatie en bedreiging", aldus Ter Velde.

De Telegraaf heeft [melding](#) gedaan bij PersVeilig nadat een verslaggever en een cameraman van de krant werden belaagd door pro-Palestijnse demonstranten bij de UvA. De werknemers voelden zich niet veilig tijdens hun werk en zijn daarom weggegaan. Ook de regionale omroep AT5 [rapporteert](#) dat medewerkers van verschillende media zijn uitgejoeld door demonstranten en onder druk zijn gezet om het gebouw te verlaten. De NVJ heeft als [reactie](#) op deze signalen in een persbericht 'een klemmend beroep' gedaan 'op het gezonde verstand van de demonstrerende studenten'.

Samenwerking met politie

Om rellen te voorkomen werkte PersVeilig in 2024 op een aantal momenten samen met de politie. Zo vroeg de Amsterdamse politie na rellen in het voorjaar van 2024 aan PersVeilig wat de politie beter kan doen als het gaat om journalisten. De politie heeft ook journalisten uitgenodigd om in gesprek te gaan. Daarnaast werkte PersVeilig samen met de politie Noord-Nederland om gewelddadigheden te voorkomen bij het Sunneklaasfeest op Ameland. Het jaar ervoor waren tijdens dit feest grootschalige rellen uitgebroken. Samen met PersVeilig is de politie erin geslaagd om het Sunneklaasfeest dit jaar veilig te laten verlopen voor journalisten.

» Opvallende stijging van incidenten tijdens demonstraties «

Voor het jaar 2025 focust PersVeilig zich onder meer op het doen van onderzoek, de positie van vrouwelijke journalisten en de aanpak van online intimidatie. Om PersVeilig te ondersteunen bij het werk, heeft het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap [besloten](#) om de tijdelijke subsidie om te zetten naar een permanente subsidie van € 500.000 per jaar.

Politieke retoriek

Ook [Free Press Unlimited](#) (FPU) signaleert dat de veiligheid van journalisten onder druk staat. FPU heeft afgelopen jaar, samen met Netherlands Helsinki Committee (NHC), Transparency International Nederland (TI-NL), Nederlands Juristen Comité voor de Mensenrechten (NJCM), Lawyers 4 Lawyers en PILP een [rapport](#) opgesteld over de staat van de Nederlandse rechtsstaat voor het jaarlijkse rechtsstaatrappport van de Europese Commissie. De conclusie van het rapport is dat er sprake is van een 'algehele achteruitgang in de staat van de rechtsstaat in Nederland'. Dit komt onder meer door een forse toename van geweldsincidenten waarmee journalisten te maken

hebben. In dat kader verwijst FPU naar de cijfers die zijn gerapporteerd door PersVeilig. Tegelijkertijd signaleert FPU dat journalisten zich minder veilig voelen in Nederland, omdat de politieke retoriek tegenover journalisten is verhard. Politici vallen steeds vaker journalisten verbaal aan en trekken hun integriteit in twijfel. PVV-leider Geert Wilders bekritiseerde journalisten in 2021 openlijk op X en noemde hen ‘tuig van de richel’. Tijdens de formatieperiode in 2024 weigerde Wilders deze uitspraak terug te nemen. Keer op keer riep Wilders publiekelijk op om de NOS op te heffen en zelfs om de publieke omroep geheel af te schaffen.

» De politieke retoriek tegenover journalisten is verhard «

Haatreacties en intimidatie

Ook vertegenwoordigers van coalitiepartijen BBB en VVD laten zich gelden. Een voorbeeld uit 2024 was het X-bericht van minister van Justitie en Veiligheid Dilan Yeşilgöz. Yeşilgöz plaatste een kritisch bericht over Tim Hofman, nadat Hofman zijn volgers op X had opgeroepen om bewijs te leveren van politiegeweld tijdens pro-Palestijnse protesten op Nederlandse universiteiten.

In het bericht viel Yeşilgöz de journalist openlijk aan en trok ze zijn journalistieke integriteit in twijfel, waarna Hofman vele haatreacties en intimidatie ontving. Yeşilgöz kreeg felle kritiek van Kamerleden, omdat haar uitlatingen haaks stonden op haar positie als minister van Justitie en Veiligheid. Uiteindelijk heeft het incident geleid tot Kamervragen, maar Yeşilgöz nam haar woorden niet terug. En BBB-Kamerlid Claudia van Zanten stelde in oktober 2024 Kamervragen aan minister Eppo Bruins (Onderwijs, Cultuur en Wetenschap) over de NOS-berichtgeving over de oorlog in het Midden-Oosten. Ze verzocht de NSC-bewindsman om het Commissariaat van de Media onderzoek te laten doen. Dat weigerde hij. Zo'n opdracht zou volgens hem neerkomen op censuur: “Het is cruciaal dat media onafhankelijk van de politiek kunnen opereren.”

FPU roept politici op om de negatieve effecten van de verharde politieke retoriek te erkennen en elkaar verantwoordelijk te houden om te voorkomen dat het vertrouwen in de media wordt ondermijnd.

Mediavrijheid en mediaconcentratie

Er is toenemende bezorgdheid over de toegang van de burger tot een verscheidenheid aan onafhankelijke media. Mede daarom is in 2024 de Europese Verordening Mediavrijheid aangenomen. In Nederland zijn er tegelijkertijd zorgen over de voorgenomen overname van RTL Nederland door DPG Media.

Verordening Mediavrijheid

In 2024 is in Brussel de Verordening Mediavrijheid aangenomen (European Media Freedom Act – kortweg EMFA), die journalisten en media-aanbieders moet beschermen tegen politieke inmenging en ervoor moet zorgen dat zij onafhankelijk hun werk kunnen doen. Met de nieuwe regels wordt gewaarborgd dat de burger toegang heeft tot een verscheidenheid aan redactioneel onafhankelijke media-inhoud. Ook moeten de lidstaten voor de juiste voorwaarden en een geschikt kader zorgen om dit recht te beschermen. De verordening is een antwoord op de toenemende bezorgdheid in de EU over de politisering van de media, het gebrek aan transparantie rond media-eigendom, de toewijzing door de overheid van reclamegelden aan aanbieders van mediadiensten, mediaconcentraties, bedreigingen en geweld gericht op journalisten, en de invloed van grote platforms op de journalistiek. Er worden waarborgen ingesteld om politieke inmenging in redactionele beslissingen voor zowel commerciële als publieke media-aanbieders tegen te gaan, journalisten en hun bronnen te beschermen – onder meer tegen illegale *spyware* – en om mediavrijheid en -pluriformiteit te garanderen. De EMFA bouwt onder andere voort op de bepalingen van de richtlijn audiovisuele mediadiensten van 2018. Een nieuwe, onafhankelijke Europese raad voor mediadiensten – bestaande uit nationale media-autoriteiten – vervangt de bij die richtlijn ingestelde groep van regulerende instanties. Deze raad zal de Europese Commissie ondersteunen bij het bevorderen van de consistente toepassing van de kernbepalingen van de nieuwe EMFA en van de richtlijn audiovisuele mediadiensten in alle lidstaten. Dit zal de raad onder meer doen door adviezen te verstrekken en de Commissie te helpen richtsnoeren op te stellen.

» Het samengaan met het RTL-concern zou de macht verder vergroten «

Mediaconcentratie in Nederland

De voorgenomen overname van RTL Nederland door DPG Media leidt binnen de journalistiek tot zorgen. NVJ-secretaris Thomas Bruning wees er begin 2025 op dat de concentratie in de markt er de afgelopen jaren voor zorgde dat de positie van freelancers in de journalistiek sterk is verzwakt. Een bedrijf als DPG Media heeft zo'n groot aandeel in de markt, dat zij eenzijdig de tarieven en voorwaarden kan bepalen waarvoor freelance journalisten en fotografen hun werk moeten doen. Het samengaan met het RTL-concern zou deze macht nog verder vergroten. Bruning benoemde ook het gebrek aan transparantie van het DPG-concern: de financiële huishouding van het concern blijft grotendeels verborgen voor de buitenwereld, en het is onduidelijk hoe het bedrijf omgaat met de data van zijn abonnees.

Vergunning is nodig

De Autoriteit Consument & Markt (ACM) heeft besloten dat er een vergunning nodig is voor de voorgenomen overname van RTL Nederland door mediabedrijf DPG Media en doet daar nader onderzoek naar. Door de overname ontstaat een mediabedrijf met een groot aanbod op radio en televisie, videostreaming, dagbladen en online nieuws. De ACM benoemt dat dit nadelige gevolgen kan hebben voor de omvang, kwaliteit en pluriformiteit van het algemene nieuwsaanbod. In het rapport van de ACM worden de zorgen van de NVJ als volgt verwoord: “Hoewel sprake is van onafhankelijke redacties, is het algemeen bekend dat hun slagkracht wordt bepaald door het budget dat ze krijgen toebedeeld. Dat leidt tot hergebruik van journalistieke content tussen verschillende titels van hetzelfde concern. Dat gebeurt nu al veelvuldig tussen de regionale titels van DPG en het AD, waarbij grote delen van de regionale kranten door een centrale redactie worden gemaakt, wat ten koste

gaat van de pluriformiteit. De gevel blijft overeind staan, maar daarachter is sprake van uitholling. Gelet op het online nieuwsaanbod van DPG en RTL Nederland, zal naar verwachting ook op dat gebied content gedeeld gaan worden. Het is aannemelijk dat fuserende partijen efficiënter willen opereren. Omdat het maken van content kostbaar is, ligt het delen ervan voor de hand. Daarom leidt de fusie tot verdere uitholling van aanbod en pluriformiteit.”

Risico op beïnvloeding

Dit wordt onderschreven door het Commissariaat voor de Media. Dat geeft aan dat DPG, dat toch al een sterke positie heeft op het gebied van aanbod van nieuws, met de overname actief wordt op alle mediakanalen. Het gevolg is dat de consument minder keuzemogelijkheid heeft: “Vanuit het perspectief van de mediagebruiker neemt de aanbiedersdiversiteit dus sterk af. Na de overname zal een groot deel van het dagelijkse mediagebruik zich afspelen op websites, apps en kanalen van DPG Media.” Zo schetst het Commissariaat dat na de voorgenomen concentratie de helft van de twaalf meest gebruikte landelijke nieuwsmerken eigendom zijn van DPG Media. De overige zes merken zijn van Mediahuis, FD Mediagroep en de omroepen. De afname van de aanbiedersdiversiteit kan volgens het Commissariaat risicovol zijn: “Hoe meer mediabedrijven er zijn, hoe meer mogelijkheden er zijn om verschillende standpunten in het publieke debat te brengen. Een geconcentreerde mediasector kan vatbaar zijn voor blootstelling aan het risico van politieke druk. Tegelijk worden de toegang en concurrentiepositie van nieuwe, gevarieerde stemmen verzwakt. Dus als slechts één of enkele bedrijven alle veelgebruikte nieuwsmerken in handen hebben, neemt het risico op commerciële en politieke beïnvloeding toe en kan de onafhankelijkheid van de informatievoorziening kwetsbaar worden.” Op grond van het onderzoek in de meldingsfase concludeerde de ACM dat de voorgenomen concentratie zou kunnen leiden tot een significante beperking

van de mededinging op de mogelijke crossmediale markt voor het aanbieden van algemeen nieuws aan consumenten. Partijen krijgen als gevolg van de voorgenomen concentratie een zeer aanzienlijke positie op deze mogelijke markt. De ACM kan niet uitsluiten dat als gevolg van de voorgenomen concentratie het aanbod van algemeen nieuws zou kunnen verminderen. De ACM heeft geconcludeerd dat nader onderzoek nodig is in een eventuele vergunningsfase.

» Fusie leidt tot verdere uitholling van aanbod en pluriformiteit «

Pluriformiteitsmonitor

Het Commissariaat voor de Media deed een pilot met een pluriformiteitsmonitor, die onderdeel wordt van de Mediamonitor van het Commissariaat. In 2025 is dit onderzoek een van de prioriteiten van het Commissariaat, waarbij de opdracht breed is geformuleerd: het Commissariaat zal onderzoek doen naar nationale en internationale ontwikkelingen in de mediasector en de gevolgen daarvan voor de pluriformiteit en onafhankelijkheid van het media-aanbod. Het Commissariaat werkte samen met wetenschappers, beleidsmedewerkers en de nieuwssector aan de ontwikkeling van betrouwbare en valide methodes. Eind maart 2025 presenteerde het Commissariaat het rapport Monitor pluriformiteit. Dit rapport bevat een test van drie onderzoeksmethodes, op basis waarvan het Commissariaat in 2025 een nulmeting zal uitvoeren om verschillende dimensies van pluriformiteit in kaart te brengen.

Bescherming tegen SLAPPs

In 2024 namen het Europees Parlement en de Raad de [Anti-SLAPP-richtlijn](#) aan. Daarnaast keurde het Comité van Ministers van de Raad van Europa de [Aanbeveling ter bestrijding van SLAPPs](#) goed. EU-Lidstaten moeten de anti-SLAPP-richtlijn implementeren voor 7 mei 2026. De Nederlandse wetgever is daarom aan de slag gegaan met een concept-implémentatiewet van de Anti-SLAPP-richtlijn.

Zelfcensuur

Free Press Unlimited (FPU) publiceerde in april 2024 een [rapport](#) waarin zij het belang van een stevige implémentatiewet onderstreept. In dit rapport komt naar voren dat de toenemende juridische druk op de media en individuele journalisten in Nederland leidt tot zelfcensuur en psychische en financiële druk, met name op freelance journalisten en kleinere media. Ook constateert FPU dat de impact van juridische zaken vaak onzichtbaar blijft en onderschat wordt. Robuuste wetgeving is daarom cruciaal om de Nederlandse journalistiek te beschermen tegen (zelf)censuur.

» De impact van
juridische zaken blijft
vaak onzichtbaar en
wordt onderschat «

Dat er een toename is van het aantal SLAPPs volgt ook uit een [rapport](#) van de [Coalition Against SLAPP's](#) in Europe (CASE) en de [Daphne Curuana Galizia Foundation](#). In dit rapport is de stijging van SLAPPs in 2023 binnen heel Europa in kaart gebracht. CASE heeft in 41 Europese landen SLAPPs geïdentificeerd. In Nederland identificeerde CASE 12 zaken.

Concept-implémentatiewet

Op 1 oktober 2024 legde de Nederlandse wetgever een concept-implémentatiewet ter [consultatie](#) voor. De Nederlandse Anti-SLAPP-werkgroep, onderdeel van de CASE, evalueerde deze en deed aanbevelingen.

De werkgroep concludeerde dat de concept-implémentatiewet onvoldoende waarborgen biedt om journalisten te beschermen tegen SLAPP-zaken en dringt daarom aan op stevigere en effectievere maatregelen. De waarborgen om SLAPP-doelwitten te beschermen zijn niet voldoende geconcretiseerd, waardoor zij onvoldoende bescherming bieden. Ook betreurt de werkgroep dat de concept-implémentatiewet alleen betrekking heeft op grensoverschrijdende SLAPP-zaken. Dit sluit niet aan bij de realiteit: er vinden regelmatig SLAPPs in Nederland plaats die geen internationaal element hebben, [aldus FPU](#). Een groot deel van de journalisten loopt met deze implémentatie juridische bescherming mis.

SLAPP-indicatoren

Het Comité van Ministers van de Raad van Europa nam op 5 april 2025 [Aanbeveling CM/Rec\(2024\)2](#) aan, over het tegengaan van strategische rechtszaken tegen publieke participatie (SLAPPs). Deze politieke aanbeveling is gericht aan de 46 lidstaten van de Raad van Europa. De werkingssfeer van de aanbeveling is breder dan die van de EU-richtlijn. In tegenstelling tot de richtlijn heeft de aanbeveling betrekking op alle SLAPPs en niet alleen op burgerlijke zaken met grensoverschrijdende gevolgen. Zo is er aandacht voor civielrechtelijke, bestuursrechtelijke en strafrechtelijke rechtszaken en voor SLAPPs die in één land gevoerd worden en dus geen grensoverschrijdend karakter hebben.

Het Comité van Ministers benadrukt dat publieke participatie een ruim begrip is, waarbij een breed scala aan actoren betrokken is. Hoewel de aanbeveling geen definitie van SLAPPs hanteert, bevatten de richtsnoeren bij de aanbeveling de volgende niet-limitatieve lijst van SLAPP-indicatoren:

- a. de eiser probeert misbruik te maken van een machtsongelijkheid, zoals een betere financiële positie of politieke of maatschappelijke invloed, om de verweerder onder druk te zetten;

- b. de door de eiser aangedragen argumenten zijn geheel of gedeeltelijk ongefundeerd;
- c. de door de eiser verzochte rechtsmiddelen zijn onevenredig, buitensporig of onredelijk;
- d. de eisen komen neer op misbruik van wetten of procedures;
- e. de eiser maakt gebruik van procedurele en proces tactieken om de kosten voor de verweerder op te drijven, bijvoorbeeld door het proces te vertragen, een rechtbank te kiezen die ongunstig is voor publieke participatie of lastig is voor de verweerder, een bezwarende werklust te creëren en beroepen in te dienen met weinig tot geen kans van slagen;
- f. de rechtszaak is opzettelijk gericht op individuen en niet op de organisaties die verantwoordelijk zijn voor de betwiste handeling;
- g. de rechtszaak gaat vergezeld van een negatief publiciteitsoffensief dat bedoeld is om deelnemers aan het publieke debat te pesten, in diskrediet te brengen of te intimideren, of om de aandacht af te leiden van de belangrijke kwestie die aan de orde is;
- h. de eiser of diens vertegenwoordigers maken gebruik van juridische intimidatie of dreigementen of hebben dit in het verleden gedaan;
- i. de eiser of daaraan verbonden partijen maken gebruik van meerdere gecoördineerde of grensoverschrijdende rechtszaken op basis van dezelfde verzameling feiten of met betrekking tot soortgelijke kwesties;
- j. de eiser weigert stelselmatig gebruik te maken van niet-justitiële mechanismen om het conflict op te lossen.

SLAPPs omvatten niet noodzakelijkerwijs al deze indicatoren, maar hoe meer er aanwezig zijn of hoe ernstiger het gedrag, des te groter is de kans dat de rechtszaak als een SLAPP kan worden beschouwd. Ook in andere opzichten gaat de aanbeveling verder dan de EU-richtlijn, zoals bij het uitwerken van veelzijdige steunmaatregelen voor de doelwitten en slachtoffers van SLAPPs. De beoogde ondersteuning kent meerdere dimensies: juridische ondersteuning, financiële ondersteuning, psychologische ondersteuning, praktische ondersteuning, ondersteuning via de private sector en ondersteuning door middel van informatie(voorziening).

» Ook is hij slachtoffer van een uitgebreide online lastercampagne «

Het Persvrijheidsfonds steunt Okke OrNSTEIN, een Nederlandse journalist die geraakt is door SLAPPs nadat hij een rapportage publiceerde over vermeende dubieuze handelspraktijken van een Canadese zakenman. Ook is hij slachtoffer van een uitgebreide online lastercampagne. Hij werd er valselijk van beschuldigd dat hij een bedrijf in kinderpornografie zou hebben en dat hij gelieerd zou zijn aan Hamas. OrNSTEIN is daarom een rechtszaak begonnen tegen twee individuen die hierachter zitten.

2

BRONBESCHERMING

Ook in 2024 speelden kwesties over de journalistieke bronbescherming. Het Persvrijheidsfonds, dat tot doel heeft juridische procedures met een principieel karakter te beginnen of te ondersteunen, heeft in een aantal van deze kwesties steun uitgesproken of financieel bijgestaan.

Correspondent-journalisten mochten worden afgeluisterd

Op 25 maart 2022 voerden journalisten van De Correspondent een gesprek met drie verdachten van de mondkapjesdeal, waaronder Sywert van Lienden. Het gesprek vond plaats in een besloten ruimte, ‘de Oude Paardenstal’ van restaurant De Keuken van Hackfort. De verdachten hadden deze vergaderruimte een week daarvoor telefonisch afgehuurd. Het Openbaar Ministerie wist van de geplande bijeenkomst omdat hun telefoongesprekken werden getapt. Het OM wist niet precies wie er naast de verdachten zouden deelnemen aan het gesprek. In het kader van het strafrechtelijk onderzoek naar de verdachten verleende de rechter-commissaris een machtiging voor het afluisteren van de bijeenkomst. Hij bepaalde ook dat het gesprek niet mocht worden afgeluisterd als er een advocaat bij zou zijn. De politie installeerde afluisterapparatuur in de vergaderruimte. De avond vóór de ontmoeting werd het OM door de FIOD getipt dat er mogelijk een journalist aanwezig zou zijn bij het gesprek. Desondanks werd het gesprek, dat maar liefst zeven uur duurde, opgenomen en het verslag werd toegevoegd aan het strafdossier. Wat de journalisten vroegen en zeiden werd zwart gemaakt, alleen wat de verdachten hebben gezegd kwam in het strafdossier.

» Wat de journalisten vroegen en zeiden werd zwart gemaakt «

De Correspondent stelt dat het OM daarmee een ernstige inbreuk maakte op het journalistieke recht op bronbescherming. De krant spande daarom, met de steun van het Persvrijheidsfonds, een civiele procedure aan tegen het OM. De rechtbank Den Haag oordeelde echter dat het OM niet onrechtmatig handelde. De ratio achter het recht op bronbescherming is het maatschappelijk belang om te voorkomen dat de identiteit van een bron door een journalist wordt onthuld, aldus de rechtbank. Als de identiteit van de bron niet in het geding is – zoals in dit geval – zal een inbreuk op de bronbescherming eerder gerechtvaardigd

zijn. Hoewel er inderdaad sprake was van een zekere inbreuk op het recht op bronbescherming, was die inbreuk gerechtvaardigd door het strafrechtelijk belang van de waarheidsvinding. De Correspondent heeft hoger beroep ingesteld tegen deze uitspraak.

Geen afgifte geluidsopnamen Follow the Money

In de vorige Persvrijheidsmonitor werd het geschil tussen een incassobureau en Follow the Money beschreven. Het incassobureau vorderde afgifte van geluidsopnamen, die undercover waren gemaakt. De rechter wees die vordering af, en ook in hoger beroep vond Follow the Money de rechter aan zijn zijde. Ook in de hiermee samenhangende bodemprocedure, waarin Follow the Money zich voegde, werden de vorderingen van het incassobureau afgewezen.

Zembla-journalist mag bron beschermen

In augustus 2024 is Roelof Bosma, onderzoeksjournalist van Zembla, opgeroepen door de rechter-commissaris om te getuigen in een strafzaak tegen Ruben Schilt, voormalig raadslid van de gemeente Dordrecht. Schilt werd verdacht van het lekken van geheime informatie over chemiebedrijf Chemours. Bosma weigerde te voldoen aan de oproep, omdat Schilt een bron was van Bosma voor een Zembla-artikel uit 2023. In dit artikel bracht Bosma aan het licht dat Chemours voor miljoenen euro's PFAS-schade probeerde te schikken waarvoor het bedrijf door vier gemeenten aansprakelijk was gesteld. De rechter-commissaris besluit dat Bosma mag worden opgeroepen. Het recht op bronbescherming is niet zo verstrekkend dat een enkele oproeping daaronder valt. Tegelijkertijd honoreert de rechter-commissaris Bosma's beroep op het verschoningsrecht. Bosma mag weigeren informatie te geven over de personalia van de bron alsmede brongerelateerde informatie. Het feit dat de bron – in dit geval Schilt – inmiddels al bekend is doet daar niet aan af.

AD-journalist moet getuigen in Hedelse afpersingszaak

AD-journalist Yelle Tieleman is in maart 2024 door het Hof opgeroepen om te getuigen in de Hedelse afpersingszaak. In deze zaak was sprake van afpersing van een fruitbedrijf in het Gelderse Hedel, waar 400 kilo cocaïne was gevonden. Na deze ontdekking

werden bij verschillende medewerkers aanslagen gepleegd. Tieleman schreef een boek over de zaak. De verdediging van een verdachte in de zaak wilde Tieleman horen over een fragment uit het boek. Tieleman heeft publiekelijk laten weten geen bronnen prijs te geven.

» Tieleman heeft publiekelijk laten weten geen bronnen prijs te geven «

NRC-journalisten opgeroepen in strafzaak tegen Vera Bergkamp

De rechtbank Den Haag heeft in februari 2025 twee journalisten van NRC opgeroepen om te getuigen in een strafzaak tegen Vera Bergkamp, voormalig woordvoerder en oud-Kamervoorzitter. Bergkamp wordt verdacht vertrouwelijke informatie te hebben gelekt over het onderzoek naar voormalig Kamervoorzitter Khadija Arib. De NRC-journalisten publiceerden een artikel over dit onderzoek in 2022. Volgens de rijksrecherche beschikten de journalisten destijds over vertrouwelijke informatie. Dat gaf reden om de journalisten op te roepen als getuigen.

3

BESCHULDIGINGEN, PRIVACY EN JOURNALISTIEKE WERKWIJZE

Elk jaar is er weer een bonte schakering van rechtszaken tegen de media van personen en bedrijven die bezwaar maken tegen publicaties. Ter illustratie volgt op de volgende pagina's een beknopte bloemlezing van een aantal juridische procedures die in 2024 veel aandacht kregen.

Belgische overheid wil publicatie 'Drugsbaron' tegengaan

De Belgische Staat heeft voor de rechtbank Utrecht een kortgeding aangespannen tegen de schrijver en uitgever van het boek 'Drugsbaron'. In het boek staan foto's waarop twee Belgische politieagenten herkenbaar zijn, wat volgens de Belgische overheid een gevaar oplevert voor de veiligheid van de agenten. De agenten waren destijds als undercoveragenten betrokken bij een strafrechtelijk onderzoek. Omdat de overheid grote druk uitoefende op de schrijver, steunde het Persvrijheidsfonds de schrijver bij deze zaak. Uiteindelijk zijn partijen een schikking overeengekomen. Het boek hoeft niet volledig uit de handel te worden gehaald, maar de foto's van de agenten moeten onherkenbaar worden gemaakt.

» Zembla fungeerde slechts als 'boodschapper' van de uitlatingen «

Persvrijheid gaat boven de geheimhoudingsplicht van de advocaat

Advocaat Royce de Vries, zoon van Peter R. de Vries, spande samen met de Amsterdamse Orde van Advocaten een kort geding aan tegen DPG om een voorgenomen publicatie in het AD tegen te houden. Volgens De Vries zou de publicatie zijn veiligheid in gevaar brengen. Het artikel zou gebaseerd zijn op geluidsopnamen die zijn gemaakt door Peter R. de Vries. Hierop is De Vries met zijn voormalige compagnon Khalid Kasem te horen. De rechtbank Amsterdam vond de geheimhoudingsplicht van de advocaat belangrijker dan de persvrijheid, en verbood de publicatie en beperkte alle redacties van het DPG-concern over deze kwestie te berichten. Het Hof kwam tot een andere afweging, en stond het AD toe om het artikel te publiceren en schraptte de zeer ruim geformuleerde publicatiebeperking. De krant moest er wel voor zorgen dat bepaalde informatie niet naar individuele personen herleidbaar

is. Het Persvrijheidsfonds had zich samen met de NVJ in het hoger beroep aan de zijde van DPG gevoegd.

Zembla-aflevering over granuliet mocht worden uitgezonden

Op 6 februari 2020 zond Zembla 'De afvaldump door Rijkswaterstaat' uit, waarin Zembla aan het licht brengt dat het bedrijf Graniet Import Benelux (GIB) onrechtmatig het restproduct granuliet stort in natuurplassen. Zembla bracht hierover ook online publicaties en een podcast uit. De rechtbank Den Haag bepaalde in een eerdere uitspraak dat Zembla de uitzending deels moest rectificeren. In de uitzending komt een deskundige aan het woord die stelt dat GIB opzettelijk strafbare feiten pleegde. Die uitlatingen zijn volgens de rechter zonder voldoende feitelijke basis en op ongenueanceerde en onvoorwaardelijke wijze gedaan. Het Hof vernietigde deze uitspraak. De uitlatingen vinden volgens het Hof voldoende steun in het beschikbare feitenmateriaal. Zembla fungeerde slechts als 'boodschapper' van de uitlatingen. Deze saga is nog niet ten einde, want er is cassatie bij de Hoge Raad ingesteld.

Rechter wijst vorderingen Bunq over NRC-artikel af

NRC publiceerde een artikel over Bunq, waarin staat dat werknemers stiekem voor privédoeleinden klantrekeningen hadden bekeken. In het artikel staan interne berichten met namen van oud-werknemers. Bunq stelde dat dit onrechtmatig is en spande een kortgeding aan tegen de krant. Tegen de tijd dat de zaak voor de rechter kwam, had NRC de namen van medewerkers al verwijderd. Desondanks zette Bunq de zaak door omdat de interne berichten volgens Bunq onjuistheden bevatten. De Amsterdamse voorzieningenrechter wees alle vorderingen van Bunq af. Het artikel draagt bij aan het maatschappelijk debat en NRC heeft uitgebreid onderzoek gedaan naar de juistheid van de feiten.

Aangepaste documentaire mag niet worden uitgezonden

Producent Submarine maakte een documentaire genaamd 'Een Amerikaanse nachtmerrie' over een Nederlander die in Amerika is veroordeeld voor moord. Het Hof Amsterdam oordeelde in 2023 dat BNNVARA deze aflevering niet mocht uitzenden omdat deze

onrechtmatig was jegens de betreffende Nederlander. Submarine maakte onder meer onvoldoende onderscheid tussen feiten en beweringen en had nagelaten om adequate wederhoor toe te passen. Naar aanleiding van de uitspraak paste Submarine de aflevering aan en had aanvullende mogelijkheden voor wederhoor geboden. Vervolgens ging Submarine begin 2025 naar het Hof om te vorderen dat het verbod komt te vervallen. Het [Hof Amsterdam](#) wees deze vordering af. Ook de aangepaste versie van de aflevering valt onder het verbod en de Nederlander heeft daarom nog steeds een te respecteren belang bij de tenuitvoerlegging van het arrest.

Journalist strafrechtelijk veroordeeld wegens 'nepbom'

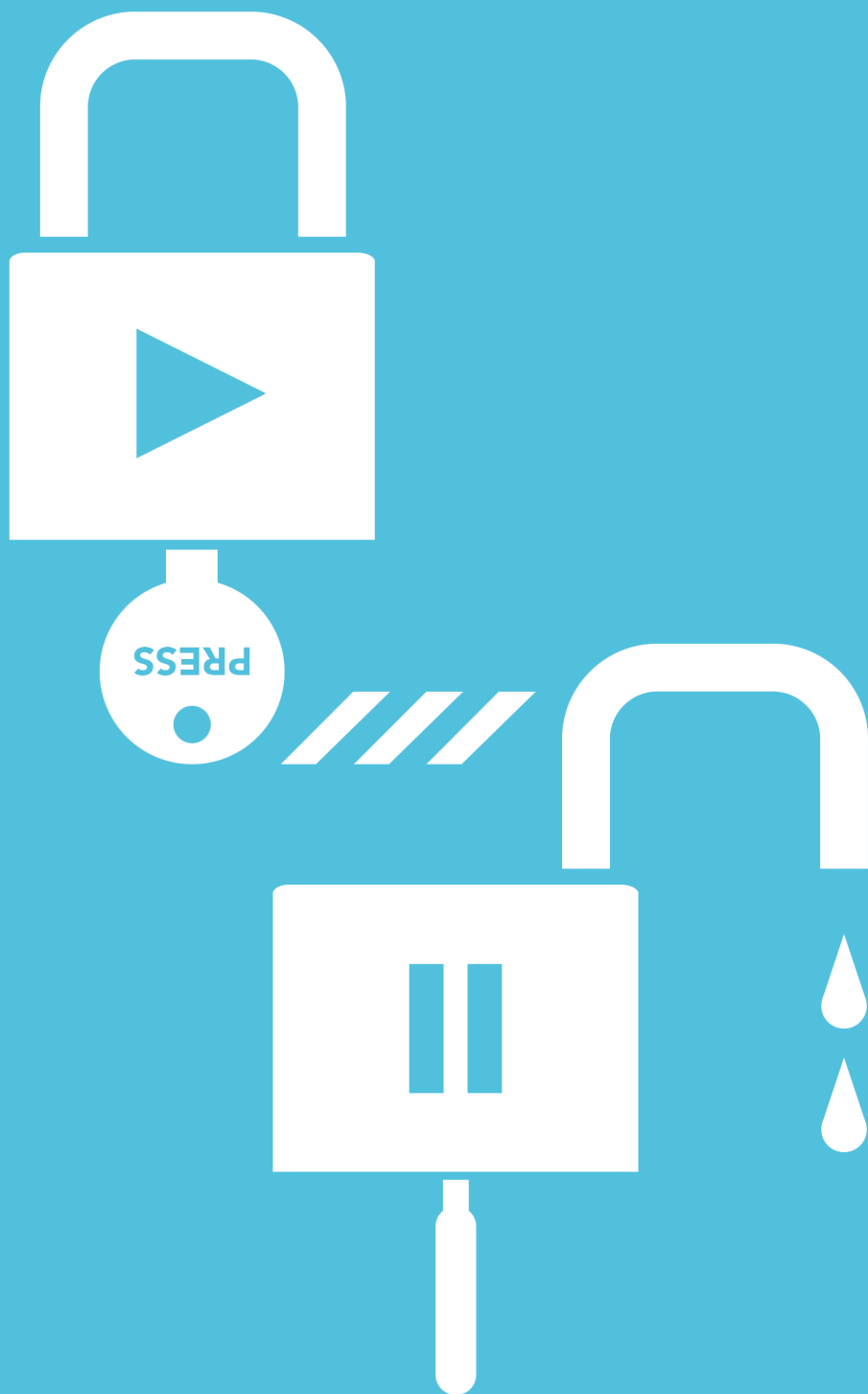
Journalist Alberto Stegeman wilde met zijn tv-programma 'Undercover in Nederland' aantonen dat de beveiliging van een defensie terrein niet deugde. Hij liet daarom in de kantine op het terrein een koffer achter met daarin een nepbom. Nadat de koffer werd ontdekt, is het terrein ontruimd en is de koffer onderzocht door de Explosieven Opruimingsdienst Defensie (EODD). Het [Hof Arnhem-Leeuwarden](#) oordeelde dat de actie van Stegeman niet was toegestaan. Deze uitspraak blijft bij de [Hoge Raad](#) in stand. De klacht van Stegeman dat de veroordeling in strijd is met het recht op vrijheid van meningsuiting slaagt niet.

» Publicatie zou zijn veiligheid in gevaar brengen «

Journalist mocht geen illegale cobra's kopen

Een journalist wilde een artikel schrijven over het gemak waarmee illegaal vuurwerk via sociale media kan worden gekocht. Om dit aan te tonen besloot hij zelf cobra's te kopen. Het [Hof Arnhem-Leeuwarden](#) heeft geoordeeld dat dit niet was toegestaan. Ook journalisten moeten zich in beginsel aan de strafwet houden, aldus de rechter. De rechter stelt dat het beoogde journalistieke doel van het artikel geen noodzaak voor de journalist opleverde om zelf vuurwerk te kopen. De strafrechtelijke veroordeling is daarom geen ongeoorloofde beperking van het recht op de vrijheid van meningsuiting van de journalist.

4

VRIJHEID VAN NIEUWSGARING

De overheid heeft als taak de vrijheid van nieuwsgaring te garanderen. Soms wordt het werk van journalisten echter juist belemmerd door de overheid. Ook de afgelopen periode deden zich diverse gevallen voor. Het Persvrijheidsfonds sprak in een aantal van deze kwesties steun uit en stond journalisten financieel bij.

» De overheid ziet Woo-verzoeken als een risico of kostenpost «

Hof: aanhouding De Swart was onrechtmatig

Afgelopen jaar is fotojournalist Marco de Swart met succes in hoger beroep gegaan bij zijn zaak tegen de politie. Het Persvrijheidsfonds heeft De Swart hierbij gesteund. De zaak betrof de aanhouding van De Swart, toen hij samen met actievoerders van Extinction Rebellion (XR) onderweg was naar de A12 voor een voorgenomen wegblokkade. De Swart werd aangehouden en meegenomen naar het politiebureau, ondanks het tonen van zijn officiële persherkenningsteken en politieperskaart. Ook werden zijn twee camera's en telefoon in beslag genomen. Op het bureau is De Swart direct vrijgelaten en kreeg hij zijn spullen terug. De [kantonrechter](#) concludeerde in een eerdere uitspraak dat deze handwijze van de politie niet onrechtmatig was. Het Hof komt tot een ander oordeel. Volgens het Hof bestond er in redelijkheid geen twijfel meer over de hoedanigheid van de journalist zodra hij zijn (pers)documenten toonde. De voortdurende aanhouding, het meebrengen van De Swart naar het politiebureau en de inbeslagname van zijn camera's en telefoon waren daarom in strijd met artikel 10 EVRM.

Nationale Ombudsman kritisch over aanhouding Van Dinther

De [Nationale Ombudsman](#) heeft kritiek geuit op de handwijze van de politie en het OM bij de arrestatie van Volkskrant-journalist Mac van Dinther. De journalist was aanwezig bij een XR-protest. De politie was bezig vastgeketende demonstranten te verwijderen en had daarvoor een gebied met een lint afgezet. Van Dinther toonde zijn politieperskaart en werd daarna achter het lint toegelaten. Op enig moment kwam Van Dinther in discussie met een politieambtenaar en noemde hij de ambtenaar een 'klein kind'. Hierop werd Van Dinther aangehouden en verdacht van belediging en belemmering. Van Dinther is van mening dat de aanhouding onrechtmatig is en

diende daarom een klacht in bij de klachtencommissie van het OM. De klacht is ongegrond verklaard door de commissie omdat de aanhouding rechtmatig zou zijn. De Ombudsman brengt daarop een kritisch rapport uit en concludeert dat de aanhouding niet proportioneel was. De Ombudsman stelt dat er minder ingrijpende mogelijkheden mogelijk waren dan een arrestatie. Vanwege de aanhouding kon Van Dinther geen verslag doen van de demonstratie, waardoor het OM inbreuk maakte op zijn recht op vrije nieuwsgaring.

Arrestatie journaliste bij verboden pro-Palestina-demonstratie

De [NVJ](#) heeft een klacht ingediend tegen de politie omdat de politie een journaliste heeft gearresteerd tijdens een verboden pro-Palestina-demonstratie op de Dam in Amsterdam. Ondanks het tonen van haar NVJ-perskaart werd de journaliste na haar arrestatie negen uur lang vastgezet. De politie stelt dat de journaliste deelnam aan de demonstraties. Dat klopt niet, aldus de journaliste. Ze maakte filmopnames van de demonstratie.

Stella Braam stelt vervolgpcedure in tegen AIVD

In 2022 werd bekend dat Stella Braam 35 jaar lang gevolgd is door de Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst (AIVD) en diens voorganger de Binnenlandse Veiligheidsdienst (BVD). Braam schreef tijdens haar carrière als journalist over de extreemrechtse Turkse organisatie Grijsse Wolven en vermoedt dat zij vanwege haar Turkse contacten in de gaten is gehouden. Braam heeft, met de steun van het [Persvrijheidsfonds](#), hiertegen bezwaar gemaakt bij het ministerie van Binnenlandse Zaken in 2022. Het [Persvrijheidsfonds](#) steunt Braam ook in de vervolgpcedure.

Politie mocht bodycam van journalist afpakken

In december 2022 was journalist Peter Stam aanwezig bij een huisdoorzoekingsactie van de politie in Alblasterdam en filmde daarbij met een bodycam. Stam gaf geen gehoor aan het bevel van de politie om de bodycam uit te zetten. Vervolgens nam de politie de bodycam in beslag en wiste de beelden. Volgens Stam had de rechter-commissaris niet de bevoegdheid om hiervoor opdracht te geven.

De rechtbank Den Haag stelt Stam in het ongelijk: de inbreuk op de persvrijheid is gerechtvaardigd door het belang van goede strafrechtspleging. Hiermee kent de rechtbank een ruime bevoegdheid toe aan de rechter-commissaris. Het Persvrijheidsfonds, dat Stam heeft gesteund in deze zaak, spreekt daarom van een onwenselijke uitspraak. Er is hoger beroep ingesteld.

Verplichte blokkade Russische zenders

Het Gerecht van de Europese Unie heeft een klacht van drie Nederlandse internetaanbieders tegen de Raad van de Europese Unie verworpen. De partijen maakten bezwaar tegen de in 2022 EU-breed opgelegde verplichte blokkade van de doorgifte van Russische zenders en gelieerde sociale media en websites. Deze door Rusland betaalde zenders mochten niet langer in de Europese Unie worden doorgegeven, omdat ze volgens de Raad van Europa ‘essentieel en instrumenteel zijn om de agressie tegen Oekraïne aan te wakkeren en te ondersteunen en om de buurlanden van Oekraïne te destabiliseren’. Volgens de rechter zijn de maatregelen noodzakelijk en proportioneel om desinformatie en destabilisatie na de Russische invasie in Oekraïne te bestrijden. Diverse maatschappelijke en journalistieke organisaties, waaronder het Persvrijheidsfonds, steunden de klacht principieel, binnen de zogenoemde Freedom of Information Coalition. Het bestuur van het Persvrijheidsfonds is teleurgesteld in deze uitspraak. “We hebben deze procedure ondersteund om een uitspraak van de rechter te krijgen of de overheid zo’n verstrekend verbod op zenders en sites kan afkondigen, in het licht van art. 10 EVRM. Alhoewel het Gerecht het verbod in stand laat, achten wij het van groot belang dat de rechter de door de Europese ministers gehanteerde argumentatie hiervoor heeft getoetst en de zaak inhoudelijk heeft beoordeeld.” Het bestuur acht het betreurenswaardig dat het Gerecht “een wel erg ruime opvatting hanteert om een algemeen verbod op het doorgeven van zenders te legitimeren. Desinformatie moet bestreden worden, maar dat moet met middelen, die passen in een democratische rechtstaat. Een voorafgaand verbod van een complete zender of site opgelegd door de overheid, blijft wat ons betreft hiervoor geen passend middel.”

Woo: nog altijd structurele problemen

Nog steeds zijn journalisten ontevreden over de afhandeling van verzoeken op basis van de Wet Open Overheid (Woo). In 2024 kostte het ministeries gemiddeld 188 dagen om een Woo-verzoek te beantwoorden. Dat melden de Open State Foundation, het Instituut Maatschappelijke Innovatie en de Universiteit van Amsterdam in een jaarlijks rapport. De beantwoordingstijd is opmerkelijk, omdat onder de wet een afhandelingstermijn van 42 dagen geldt. De wachttijd is sinds 2022 alleen maar toegenomen: in 2023 moesten journalisten gemiddeld 172 dagen wachten om antwoord te krijgen op hun verzoeken.

Ook wijzen journalisten bij Woo-verzoeken op opzettelijke strategische vertragingen en juridische procedures van de overheid, aldus FPU. Minister Wiersma blokkeerde in januari 2025 persoonlijk het verstrekken van stikstofcijfers van boerenbedrijven na een lange procedure. Deze cijfers zijn essentieel om te berekenen hoe effectief het stikstofbeleid van het kabinet is. De overheid handelt daarmee in strijd met het transparantie-beginsel.

Organisaties, waaronder de NVJ, drongen er daarom bij de overheid al eerder op aan om te zorgen voor een betere toepassing van de Woo. In februari 2025 organiseerde de vaste commissie voor Binnenlandse Zaken van de Tweede Kamer een rondetafelgesprek over de Woo. Bij dit gesprek is geconstateerd dat het probleem niet bij de ambtenaren ligt, maar bij de systemen: de overheid ziet Woo-verzoeken als een risico of kostenpost, met de strategische vertragingen en juridische procedures als gevolg. Zolang deze opstelling van de overheid niet fundamenteel verandert, is een overheid die daadwerkelijk ‘open’ is, nog ver weg. De NVJ, de Vereniging van Onderzoeksjournalisten (VVOJ) en het Expertisecentrum voor Woo-verzoekers SPOON stuurden een brandbrief hierover. Zij stellen dat het besluit van minister Wiersma om eerder genomen besluiten op Woo-verzoeken in te trekken, een gevaarlijk precedent schept en daarmee de fundamenten van de Wet open overheid ondermijnt.

De Persvrijheidsmonitor 2024 is een uitgave van het Persvrijheidsfonds en is mede mogelijk gemaakt door de Coornhert Stichting

